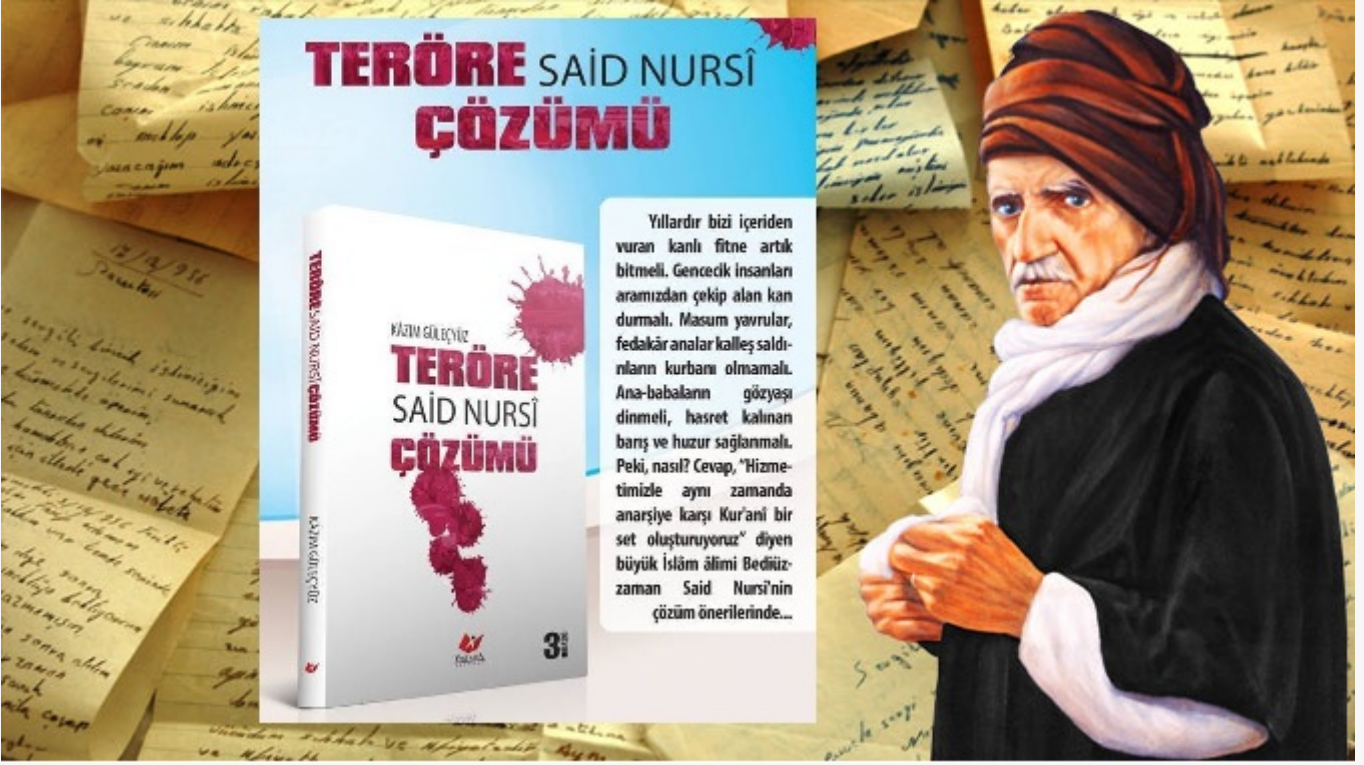

Asıl reçete Said Nursî'nin projesi

Bediüzzaman'ın "Orta şarkta sulh-u umumînin temel taşı ve birinci kalesi" olarak nitelediği Medresetüzzehra projesi, bugün hâlâ kıyısına dahi yaklaşılamamış son derece engin bir ufuk ve vizyonun somut ifadesiydi. Hâlâ doğru bir şekilde anlaşılmayı ve samimiyetle uygulanmayı bekliyor.

"Tedennî-i milletten ciğeri yanmış gibi feryad ü figan ederek 'Ah, ah, ah! Va esefâ!' diyen Bediüzzaman, kurtuluşun maarifte olduğunu yine 1900'lü yılların başında İstanbul gazeteleri için yazdığı makalelerde, "Hürriyete hitap" nutuklarında ve şark aşiretleriyle yaptığı sohbetlerde ifade etmişti.

Geliştirdiği maarif projesini Kur'ân-kâinat bütünlüğü ekseninde vicdanın ziyası olan dinî ilimlerle aklın nuru olan modern fenleri kaynaştıran bir temele bina etmişti. Böylece, asırlardır devam eden ve son devirde ihtiyaçlara cevap veremez hale gelen tekke ve medrese ile, yeni gelişen modern mektepleri birleştirip, üç ayrı eğitim kanalını doğru bir zeminde buluşturmayı öngörmüştü.

Bu yönüyle, tevhid-i tedrisatı kaçınılmaz bir ihtiyaç ve gereklilik olarak ilk gündeme getiren kişi Bediüzzaman. Birbirinden kopuk üç ayrı kanalda yetişecek nesiller arasında meydana gelecek kopukluk ve derin uçurumu gidermenin en isabetli formülünü bu şekilde ortaya koymuştu.

Ama ne yazık ki, cumhuriyet sonrasında tevhid-i tedrisat adı altında yapılan şey, medrese ve tekke çizgisini tamamen budayıp, eğitimi mektep üzerine oturtmak ve onu da çarpık bir laiklik anlayışına bina etmek oldu.

Oysa asırlardan beri gelen iki köklü geleneği bir çırpıda kesip atmak herşeyden önce sosyal kanunlara aykırı olduğu gibi, dinin yerini bilim ve milliyetçilik gibi kavramlarla doldurmaya kalkışmak da fıtratla çelişiyordu.

Çünkü sosyal realiteler "Ben yaptım, oldu" mantığıyla ve baskılarla ortadan kalkmıyor. Belki bir süreliğine görünürlüğünü kaybedip gizleniyor, ama ilk fırsatta yine ortaya çıkıyor.

Türkiye'de olan da bu.

Cehaletin izalesini hedefleyen eğitimin hem resmî dille, hem de mahallî lisanla verilmesi gerektiğini de ifade etmişti Said Nursî.

Maksat, eğitimsiz insan bırakmamaktı.

Nitekim Genelkurmay Başkanlarından birinin çıktığı Güneydoğu gezisinde Türkçe bilmeyen yaşlı bir Kürt kadınıyla tercüman vasıtasıyla konuşması, yerel lisanın ihmal edilmemesi hususunu bir kez daha gözler önüne serdi.

“Doğuda üniversite” fikrinin “patent hakkı” Bediüzzaman’a aittir.

Zihni bu çeşit projelerden ziyade Fransız ihtilâline benzer bir “coup,” yani darbe yapıp, kafasındaki devrimleri ne zaman ve nasıl gerçekleştireceği ile meşgul olan M. Kemal’in “doğuda üniversite” fikriyle tanışması ise, Millî Mücadele günlerinde ısrarla İstanbul’dan Ankara’ya davet ettiği Said Nursî’nin, orada da bu konuyu gündeme getirerek Birinci Meclisten tahsisat talep etmesiyle olmuştur.

Bu talep 163 meb’usun kabul oyu ile benimsenmiş ve M. Kemal de imza koymuştur. Ancak bu imzanın “kerhen” atıldığı sonradan ortaya çıkmış; Birinci Meclisin dağıtılmasından sonra devrimlere hız verilirken medreseler kapatılınca doğu üniversitesiyle ilgili tahsisat kararı da uygulanamayıp akim kalmıştır.

Dolayısıyla M. Kemal bu projenin engelleyicisi konumuna düşmüştür. 1937’de “Van gölü kıyısında üniversite kurulsun” vasiyetinde bulunmuş olması bu gerçeği değiştirmez.

Kaldı ki, Türkiye’nin diğer yerlerinde olduğu gibi doğuda açılan üniversitelerin—Van dahil—hiçbirinde, onun vasiyetini yerine getirmekle birinci derecede mükellef olan partisi CHP’nin en küçük bir emeği geçmemiş, bütün bu üniversiteler demokrat hükümetlerce kurulmuştur.

Yani bu konuda patent hakkı da, kronolojik öncelik de Said Nursî’ye aittir.

Bediüzzaman, hayatını vakfettiği, ama şartların elverişsizliği ve zorlu engeller sebebiyle tahakkuk ettiremediği Medresetüzzehra projesini Risale-i Nur hizmetiyle sivil bir temel üzerine inşa etti, ama kurumsal anlamda bir üniversite projesinin de peşini bırakmadı. Nitekim CHP diktatörlüğü 1950’de yıkılıp DP’nin iktidara gelmesinden sonra Reis-i Cumhur Bayar’la Başvekil Menderes’e yazdığı mektupta şöyle diyordu:

“Vilâyat-ı şarkiyenin (doğu vilâyetlerinin) merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan’ın ortasında, Medresetüzzehra mânâsında, Camiül-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir Risale-i Nur’un hakaikına (hakikatlerine) çalıştığım gibi ona da çalışmışım.” (Emirdağ Lâhikası, s. 843)

Aynı mektubunda, bu üniversite ile varılmasını öngördüğü hedefleri de şöyle sıraladı:

* *“İslâm kavimlerini, meselâ Arabistan, Hindistan, İran, Karkas, Türkistan’daki milletleri menfî ırkçılık ifsad etmesin. Hakikî, müsbet ve kudsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile “Mü’minler ancak kardeştir” (mealindeki) Kur’ân’ın bir kanun-u esasîsinin (temel bir kanununun) tam inkişafına mazhar olsun.”*

* *“Felsefe fûnunu (fenleri) ile ulûm-u diniye (dinî ilimler) birbiriyle barışsın.”*

* *“Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakaikiyle (hakikatleriyle) tam musalâha etsin (barışsın).”*

* *“Anadolu’daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin.”*

Said Nursî’nin “Orta şarkta sulh-u umumînin temel taşı ve birinci kalesi” olarak nitelediği Medresetüzzehra projesi, bugün hâlâ kıyısına dahi yaklaşılamamış son derece engin bir ufuk ve vizyonun somut ifadesiydi.

Bu projenin temel parametrelerine sadık kalınarak yaygınlaştırılması, yine Bediüzzaman’ın halkı Müslüman olan ülkeler arasında tesis edilecek “İslâm birliği” için öngördüğü “Cemahir-i Müttefika-i Amerika” benzeri ya da AB gibi bir modelin toplumsal altyapısını hazırlama noktasında da son derece önemli ve hayatî bir rol oynayacaktı.

Asırlık gecikmesi Türkiye'ye de, İslâm âlemine de, bütün dünyaya da çok pahalıya mal olan bu çok özgün proje hâlâ doğru bir şekilde anlaşılmayı ve samimiyetle uygulanmayı bekliyor...

Medresetüzzehra projesi, yine Said Nursî'nin düşündüğü temel ilkeler çerçevesinde hayata geçirilebilmiş olsaydı bugün her bakımdan çok farklı bir Güneydoğu, Türkiye ve hattâ Avrasya-Ortadoğu tablosunda yaşıyor olurduk.

Ne bu boyutta bir terör belâsı ortaya çıkardı; ne töre cinayet ve katliamları gibi vahşet örnekleri görülürdü; ne geri kalmışlık sorunu olurdu; ne de sonu gelmeyen kriz, ihtilâf, kavga ve çekişmeler yaşanırdı. İnsanlar, sanat, marifet, ittifak silâhlarıyla yapılan cihadın cehalet, fakirlik ve ihtilâfları yok ettiği veya asgarîye indirdiği bir barış, istikrar, refah ve mutluluk ortamını paylaşırlardı.

Medresetüzzehra Üniversitesi bu topraklardaki bütün unsurlar gibi, bölgede çoğunlukta olan Kürtleri de kucaklayacağı için, özellikle Türk-Kürt kaynaşması sağlanır ve sonraki yıllarda gerek Türkçü, gerekse buna tepki olarak gelişen Kürtçü siyasetlerle, bunlara istinaden üretilen fitnelerin zemini oluşmazdı.

Terör kamplarının ve bunlarla mücadele için kurulan karakolların, garnizonların, kontrol noktalarının, barikatların yerini her köşeye yayılmış okullar, üniversite kampüsleri, eğitim tesisleri, kütüphaneler, kültür merkezleri alırdı.

Üniversitede kullanılacak eğitim dillerinin *“Arapça vacip, Türkçe lâzım, Kürtçe caiz”* olarak uygulanması, İslâm dünyasıyla ortak dil Arapça üzerinden işlek bir iletişim kanalı açarken, Kürtleri Türkçeye vâkıf kılar, yıllar sonra başımızı ağrıtan “Kürtçe eğitim ve yayın” sorununu daha ortaya çıkmadan bitirirdi. Buna Batı dillerinin de ilâvesiyle öğrenciler, doğuyla batıyı buluşturacak dört başı mamur bir donanım kazanırlardı.

Müfredatta vicdanın ziyası olan dinî ilimlerle aklın nuru olan modern fenlerin imtizaç ettirilip kaynaştırılarak okutulması, nesillerin tevhid çizgisinde, dini de, dünyayı da çok iyi bilen, sarsılmaz bir inanç yapısıyla çağdaş gelişmelere açık mükemmel insanlar olarak yetişmesini sağlardı.

Böylece, hem dinin dar ve bağnazca yorumundan kaynaklanabilecek taassup ve aşırılıklar, hem de dini dışlayan laikçi-maddeci yaklaşımların ürettiği sapkınlıklar kaynağında kurutulmuş; sonuçta nesiller arasında derin uçurumların oluşmasına ve dindar-dinsiz, laik-antilaik gerilimlerinin üretilmesine fırsat verilmemiş olurdu.

Keza, siyasî, ilmî, sosyal alandakiler başta olmak üzere, istibdadın her türlüünü reddeden ve her çeşit fikrin özgürce dile getirilip tartışılmasına imkân sağlayan bir anlayışla verilecek olan eğitim, demokrasinin bu topraklarda çok daha erken tarihlerde kök salmaya başlamasını kolaylaştırır ve buna paralel olarak feodal aşiret düzeninin şeyhlik ve ağalık gibi kurumlarını çözecek bir süreci başlatarak bu etkisini pekiştirirdi.

Yine bu çerçevede, dinî ve etnik farklılıkları çatışma değil, diyalog ve uyum vesilesi birer zenginlik olarak görme kültürünü perçinler ve “Hakkın azı çoğu olmaz” ilkesiyle istisnasız herkesin hakkına hassasiyetle riayet eden bir yaşayış üslûbunu toplumun tümüne hakim kılardı.

Böyle bir toplumda ise ne Kürt ve Ermeni meseleleri yaşanır; ne azınlık hakları kronik bir “sorun” olarak karşımıza çıkar; ne de karşılıklı tahrik ve galeyanlarla azdırılan zıt milliyetçiliklerin çatışmasına elverişli bir zemin oluşurdu.

Ve, kısaca özetlediğimiz bu mânâların Medresetüzzehra'da tahsil görececek nesiller vasıtasıyla Türkiye'nin yanı sıra Irak'ı, Suriye'si, Ürdün'ü, Suudî Arabistan'ı, Körfez ülkeleriyle bütün bir Ortadoğu'ya; Kuzey Afrika'da Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Fas şeridine; İran, Pakistan ve Afganistan'a; Orta Asya ve Kafkas cumhuriyetlerine taşındığını düşünüp hayal edersek...

Bu geniş coğrafyada doğup büyüyen nesiller Medresetüzzehra modeliyle yetişip kaynaşabilselerdi ve bu süreç engellenmeyip 1910'lardan itibaren hayata geçirilebilmiş olsaydı, tam bir asır boyunca bu eğitimden geçenlerin en azından bir kısmı ülkelerinin kaderinde söz sahibi olacak konumlara gelseydi, bugün Türkiye ve diğer ülkeler çok daha

farklı bir durumda olmaz mıydı?

Dinle bilimi kaynaştıran; demokrasiyi, hak ve hürriyetleri özümsemiş; sivil toplum bilincine sahip; en az bir ortak dille iletişim kurabilen İslâm toplumlarında diktatörlüklerden, yoksulluktan, yolsuzluktan, dağınıklıktan eser kalır mıydı?

Said Nursî'nin Medresetüzzehra vizyonu bunların ötesinde İslâm ve Hıristiyan âlemlerini barıştırıp dünya barışını sağlamayı da öngörmüştü.

Ne yazık ki, anlaşılamadı ve hep engellendi.

Ayrıca ayrıntılı bilgi için;

Yeni Asya Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Kâzım Güleçyüz'ün "Teröre Said Nursî Çözümü" isimli kitabından istifade edebilirsiniz.